

Činnost Národní verifikační komise pro eliminaci spalniček a zarděnek

Activities of the National Verification Committee for Measles and Rubella Elimination

Pavla Lexová, Jitka Částková, Jan Kynčl

Souhrn

Článek je věnován eliminaci spalniček a zarděnek na území evropského regionu WHO, která je součástí programu WHO/EURO a navazujícím úkolům Národní verifikační komise pro eliminaci spalniček a zarděnek v ČR.

The article focuses on measles and rubella elimination in the WHO European Region which is part of the WHO/EURO programme and on the tasks faced in this context by the National Verification Committee for Measles and Rubella Elimination in the Czech Republic.

Zprávy CEM (SZÚ, Praha) 2014; 23(10): 368–370.

Klíčová slova: spalničky, zarděnky, eliminace, verifikační komise

Keywords: measles, rubella, elimination, verification committee

Spalničky svým charakterem splňují kritéria onemocnění, které může být celosvětově eradikováno. Neexistuje zvířecí ani environmentální rezervoár, jsou k dispozici přesné diagnostické testy a je dostupná vysoce účinná a bezpečná vakcína.

Na území států náležejících do evropského regionu WHO mělo dojít podle původně stanoveného cíle k eliminaci spalniček do roku 2010. V řadě zemí se díky vhodné strategii očkování podařilo snížit incidenci spalniček a v letech 2007–2009 bylo dosaženo historického minima výskytu méně než 10 případů spalniček na milion obyvatel regionu.

V následujících letech však došlo k opětovnému nárůstu případů onemocnění, zejména díky existenci podskupin společnosti, u kterých se nepodařilo ze sociálních či náboženských důvodů docílit potřebné úrovně proočkovanosti.

V září 2010 byla 53 států náležejících k evropskému regionu WHO podepsána nová dohoda posouvající datum eliminace spalniček na rok 2015.

Regionální výbor WHO pro Evropu stanovil způsob dokumentace a ověřování/verifikace postupu směřujícího k eliminaci spalniček a zarděnek v evropském regionu WHO, přičemž se inspiroval mechanismem, použitým dříve při eradikaci neštovic a poliomyelitidy.

Bylo rozhodnuto ustavit Regionální verifikační komisi WHO (RVC) a následně Národní verifikační komise (NVC) v každém členském státě.

Regionální verifikační komise je skupina nezávislých expertů, jejichž úkolem je vyhodnocovat stav eliminace spalniček a zarděnek v evropském regionu WHO na základě informací o situaci v jednotlivých státech poskytovaných Národními verifikačními komisemi.

Úlohou Národních verifikačních komisí je podporovat a dokumentovat aktivity vedoucí k eliminaci spalniček a zar-

děnek a informovat WHO (Regionální verifikační komisi) o stavu eliminace na území daného státu.

*(Poznámka: **Eliminace** je definována jako absence případů spalniček a zarděnek ve stanovené geografické oblasti po dobu nejméně 12 měsíců, za přítomnosti dobře fungujícího systému surveillance. Regionální eliminace může být vyhlášena po 36 nebo více měsících bez výskytu endemických případů spalniček nebo zarděnek ve všech členských státech.)*

První schůze Regionální verifikační komise pro eliminaci spalniček a zarděnek v evropském regionu se konala 24.–25. ledna 2012 v Regionální úřadovně WHO v Kodani. Závěry a doporučení z tohoto jednání byly zveřejněny v materiálu „*Framework for the Verification Process in the WHO European Region*“.

O jmenování Národní verifikační komise ČR byl Ministr zdravotnictví ČR požádán ředitelem Divize pro přenosné choroby, zdravotní bezpečnost a životní prostředí při WHO/EUROPE v dopise ze dne 7. 3. 2013.

Národní verifikační komise pro eliminaci spalniček a zarděnek v ČR byla jmenována hlavním hygienikem v květnu 2013. Jejími členy jsou MUDr. Jitka Částková, CSc. (předsedkyně komise), MUDr. Pavla Lexová (tajemnice), MUDr. Radomíra Limberková, MUDr. Zdenka Jágrová, MUDr. Hana Roháčková Ph.D., MUDr. Jan Kynčl, Ph.D. (pozorovatel). Úkolem komise je monitorovat a hodnotit situaci v ČR s využitím standardních operačních postupů a připravovat pravidelnou roční zprávu pro RVC.

První jednání Národní verifikační komise se konalo 22. 5. 2013 a následně byla RVC zaslána hodnotící zpráva „**Measles and Rubella Elimination Status Report for the years 2010–2012**“.

Zpráva vycházela z materiálu zasláního Regionální verifikační komisí a obsahovala komplexní hodnocení situace v ČR, včetně informací o strategii očkování proti spalničkám a zarděnkám, historii očkování, úrovni proočkovanosti populace a imunitním stavu populace (na základě výsledků séroprevalenční studie z roku 2001), detailního popisu epidemiologické situace v daných letech v ČR a údajů o laboratorním testování případů.

V roce 2010 nebyl v ČR zaznamenán žádný případ spalniček, v roce 2011 a 2012 byly hlášeny pouze importované případy a sporadické indigenní případy bez vzájemné souvislosti. V roce 2011 to bylo 17 případů spalniček, z toho 10 importovaných, v roce 2012 se jednalo o 22 případů z nichž bylo 12 importovaných.

V roce 2010 byly hlášeny 4 případy zarděnek, v roce 2011 bylo zaznamenáno 28 případů zarděnek a v roce 2012 bylo případů 6. Dvě importovaná onemocnění zarděnkami se vyskytla u těhotných vietnamských žen, které se nakazily při návštěvě příbuzných v zahraničí. U jejich dětí se projevil vrozený zarděnkový syndrom, obě děti zemřely. Tyto případy naznačily nutnost zvýšit povědomí vietnamské komunity o rizicích onemocnění zarděnkami.

NVC vypracovala informativní článek, který byl ve spolupráci s Česko – vietnamskou společností v ČR přeložen a umístěn na webové stránky evropské vietnamské komunity.

Druhé jednání Regionální verifikační komise pro eliminaci spalniček a zarděnek se konalo 28.–30. října 2013. RCV vyhodnotila zprávy o situaci v letech 2010–2012 získané od 35 členských států z evropského regionu WHO a prohlásila, že **v 16 členských státech WHO/Euro byl přerušen endemický přenos spalniček a v 19 členských státech byl přerušen endemický přenos zarděnek.**

(Poznámka: Za endemický přenos je považováno nepřetržitě šíření indigenního nebo importovaného viru spalniček nebo zarděnek, které přetrvává po dobu 12 a více měsíců v definované geografické oblasti.)

Česká republika byla druhým zasedáním RVC hodnocena jako země s přerušeným endemickým přenosem spalniček i zarděnek ke konci roku 2012.

V dopise ministru zdravotnictví ČR z 13. března 2014 ocenil v této souvislosti ředitel Divize pro přenosné choroby, zdravotní bezpečnost a životní prostředí při WHO/EUROPE, Dr.G.R. Rodier, práci předsedkyně a členů NVC a jejich spolupráci s RVC.

V srpnu 2014 byla Národní verifikační komisí ČR odeslána RVC Aktualizovaná zpráva **Status of Measles and**

Rubella Elimination, Update for the year 2013. Byly mimo jiné zodpovězeny otázky zaměřené na detailní hodnocení kvality prováděné surveillance (úplnost získávaných dat, včasnost šetření, dodržování termínů hlášení, procento laboratorně testovaných případů atd.), a podrobné informace o činnosti NRL. Stručně byly zmíněny předběžné výsledky séroprevalenční studie provedené v roce 2013.

V roce 2013 bylo hlášeno 15 případů spalniček, z toho 11 importovaných. Zarděnky nebyly v roce 2013 hlášeny.

V roce 2014 došlo ke zvýšenému výskytu spalniček v ČR vzhledem k epidemii v Ústeckém kraji, jejímž zdrojem byl neočkovaný muž, který importoval nákazu z Indie. Podrobný rozbor epidemiologické situace v roce 2014 bude součástí další zprávy NVC, kterou bude RVC hodnotit v příštím roce.

Výhodou České republiky vzhledem ke stanovenému cíli eliminace spalniček a zarděnek je vysoké **procento populace pokryté očkováním** (každoroční administrativní studie proočkovanosti prokazují dlouhodobě pokrytí cca 98 % populace dvěma dávkami MMR vakcíny) a **jednotný a legislativně zakotvený systém surveillance.**

Letošní epidemie spalniček v Ústeckém kraji nicméně ukázala, že i v ČR existují ohrožené skupiny populace. Jedná se zejména o jedince neočkované nebo očkované jednou dávkou vakcíny (ročníky 1970–1980) a nebo o osoby očkované před delší dobou – zde je nutno vzít v úvahu, že v důsledku očkování došlo k omezení cirkulace viru v populaci a možnosti přirozeného posilování hladiny protilátek získaných očkováním.

Hlavním příspěvkem České republiky ke splnění úkolu eliminace spalniček a zarděnek v evropském regionu WHO by mělo být udržení vysokého procenta proočkované populace bez výkyvů v jednotlivých okresech nebo specifických sociálních skupinách.

MUDr. Pavla Lexová

MUDr. Jitka Částková, CSc.

MUDr. Jan Kynčl, Ph.D.

*Odd. epidemiologie infekčních nemocí
CEM - SZÚ*